

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו לפני תקיעת שופר תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רמ"ו

ונראה דהנה אנו אומרים שלשה אני יודע, שלשה אבות, ארבע מי יודע ארבע אמהות. ויש להבין כי בשלמא האבות שפיר מובן שיש לכל אחד מישראל שלשה אבות, שכולנו הם בני אברהם יצחק ויעקב. אבל ארבע אמהות אין לשום אחד מישראל, כי בני רחל אינם בני לאה, וששה שבטים הם בני לאה, ושנים בני רחל. ולא עוד אלא יש ארבעה שבטים שהם בני בלהה וחלפה, ואינם בני רחל ולאה כלל, ואיך אומרים שיש לנו ארבע אמהות, שרה רבקה רחל לאה.

ויש לומר דאיתא בגמרא (סנהדרין יט) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה (תהלים עז-טז), וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד, אלא יעקב ילד ויוסף כלכל, לפיכך נקראו על שמו, ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו ע"כ. ואם כן כל השבטים הם בני יוסף. וכיון שרחל אמה של יוסף, אם כן כולנו המה בני רחל, ושפיר הוא רחל אמנו.

והנה בלאה אחר שילדה ששה שבטים כתיב, ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה (בראשית ל-כא). וברש"י פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה (ברכות ט). ע"כ. ובתרגום יונתן שם, שהתפללה לאה, והתחלפו העוברים במעיהון, וניתן יוסף במעי רחל ודינה במעי לאה ע"כ. וכן מבואר בפייט היום, עובר להמיר בבטן אחות וכו', סלוף דינה ביהוסף להנחות ע"כ. ואם כן יוסף בנה של לאה מהריון ובנה של רחל מלידה, והוי גם לאה אמה של יוסף. ואם כן כלל ישראל שהם בני יוסף, הם בני רחל ולאה יחד, ושפיר יש לנו ארבע אמהות, שרה רבקה רחל לאה, אשר זכיותיהם עומדת לבניהם בכל דור ודור.

והנה גדול צדקתה של רחל היתה למעלה מגדר אנושי, להפקיר את כל אשר לה לטובת אחרים, להציל את אחותה מבושה וחרפה, וכמו שנאמר (בראשית ל-כב) ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה, וברש"י זכר לה שמסרה סימניה לאחותה ע"כ. ונתבונן קצת, היתה מוכן לפניו שידוך עם צדיק שאין דוגמתו אז בעולם, יעקב ואבינו, ומסרה הסימנים ללאה אחותה שלא תצא לחרפה. וקל עוד אלא שהיתה יתכן שתעלה כעת בגורלו של עשו הרשע, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לעקב, ולקטנה לקטן (רש"י שם כט-מ). והרי גם אחר שנשאה יעקב, ולא היתה לה בנים, עלה בלבו של עשו שיעקב יגרשנה והוא יקחנה,

בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה לה' (ויקרא כג-כד). כבר האריכו המפרשים בענין מצות תקיעת שופר, אשר חוץ מסודן של דברים, יש בזה גם רמזים בדרכי הפשט, במה שכוחו גדול מאד לערוב השטן, עד שמעמיד את ה' מכסא דין לרחמים (ויק"ר כט-ג).

ואיתא בפסיקתא (פסקא מ) בחדש השביעי באחד לחדש, אמר להם הקב"ה, אומות העולם אין להם זכות אבות לתלות בהם כשהם נידונים, אבל אתם בזמן שאתם נכנסים לפני בדין, אפילו אתם מתחייבים בדין, אני מסתכל בזכות אבות ומזכה אתכם בדין. בואו וראו שבו בפסוק הזכרתי את האבות, באחד לחדש בזכות אברהם דכתיב (יחזקאל לג-כד) אחד היה אברהם. זכרון תרועה בזכות יצחק, למה בשופר, זכר לקרני איל. מקרא קודש בזכות יעקב, כדכתיב (ישעיה מח-יב) שמעו אלי יעקב ישראל מקוראי וגו' ע"כ. הרי לנו גדול כן זכות האבות שעומדת לנו היום, שגם כאשר מתחייבים בדין מסתכל בזכותם ומזכה אותנו. וכידוע ששלש הקולות של שופר, תקיעה שברים תרועה, הם נגד השלשת אבות, ועל ידם יושב הקב"ה על כסא רחמים.

ולא רק זכות אבות עומדת לנו אלא גם זכות האמהות, כדאיתא בגמרא (ראש השנה יא). קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות (שיר ב-ח), מדלג על ההרים בזכות אבות, מקפץ על הגבעות בזכות אמהות ע"כ. ועל זה רימו הכתוב (במדבר כג-ח) שאמר בלעם מה אזעום לא זעם ה', כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, מראש רומן על ראש השנה, ואז הקב"ה מסתכל על הצורים והגבעות, בזכות האבות והאמהות, ואינו זועם. ובמעלה זו הן עם לבדד ישכון, זהו רק בישראל, ובגויים לא יתחשב, שאין להם זכות אבות לתלות.

הנה מבואר בכתבי האריז"ל (פע"ח שער ר"ה פ"א) דיוס ראשון של ראש השנה היא בחינת לאה, ויום שני בחינת רחל ע"כ. ומבואר בבני יששכר (תשרי ב-יא) דלכך אוכלין הסימנים רק בליל ראשון, כי רחל מסרה הסימנים ללאה (מגילה יג) ע"כ. ואם כי הדברים הללו הם על פי סוד, מכל מקום יש בזה ענינים המובנים גם לפשוטי עם, לעורר עלינו זכות האמהות רחל ולאה. אך לכאורה למה הם מכוונים נגד רחל ולאה דייקא, ולא עוד אלא שהוקדם לאה לרחל.

לו, אז היא הזמן שיש להרבות בתפלה, שלא יחסר זאת ממנו גם להלאה. – ומבואר מזה, דרך אם חלה ועומד כבר בעת צרה אז צריכין לזכותים לחלץ ממצר, אבל המבקש רחמים שלא יחלה אין צריכין לזכות, כי תפלת העני המכיר ערכו די לו שתתקבל תפלתו, ולב נשבר ונדכה אלקים לא תבוז.

ובהיות כי אין יסורין בלא עון (שבת נה.), אם כן החולי והמאורעות באות על מה שחטא, הרי נכלל בתפלה זו שלא יחלה, גם זאת שיזכה להיות שמור מן החטא, שהנסיגות הרבות לא יעבירו אותו מדעת קונו, ולב טהור ברא לי אלקים, שנוכל לעובדו באמת ובלבב שלם.

ובאמת כל הצרכים שלנו הפרטיים שאנו מבקשים הם כולם צורכי שמים, כי בדורות אלו החלושות כל טירדא קטנה מפריע דעת האדם, ורק בהרחבת הדעת יכולים לעבוד את ה', ולגדל בני ביתו על מי מנוחות, ולהגיע לחיים רוחניים האמתיים. – ובזוה"ק (תיקון ו כב) מתמרמר על מה דצווחין בצלותין ככלבים הב, הב לנא מוונא וכו' ע"ש. והיינו רק על אלו שצווקין כמו הכלב, שאין לפניו שום כוונה יתירה חוץ ממה שישביע ויהנה את גופו במונו. לא כן אנו יש לנו כוונה טמונה עמוקה בתוכה, שהמטרה שלנו שעל ידי זה נוכל לעבוד את בוראנו ביתר שאת, ואין אנו צווחין ככלבין.

*

זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון (בתפלת מוסף של ראש השנה). והכוונה כי ביום ראשון של בריאת אדם הראשון כתיב (בראשית ב-ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה. וברש"י שעל פתח הקרקע עמדו עד יום ששי, ולמה, כי לא המטיר, ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם, וירדו וצמחו האילנות והדשאים ע"ש. וזה נרמז במאמרם (ברכות כו:) אין שיחה אלא תפלה, שגם שיח ועשב לא צמחו רק אחר שהתפלל עליהם אדם הראשון, ושיח זה מלמד אותנו כח התפלה, להכיר בטובתו של מקום ולהתפלל.

ותפלה זו של אדם הראשון היתה בזמן תפלת מוסף של ראש השנה, כי היום הרת עולם, היום נברא אדם הראשון, ולא בבוקר השכם רק בשעה חמישית עמד על רגליו (סנהדרין לח.). ותפלה זו הראשונה שהתפלל אדם היתה התפלה היותר חשובה שהיתה פעם בעולם, כי בשעה עשירית כבר סרח (שם). אם כן התפלה הראשונה בעולם מאיש קדוש יציר כפיו של הקב"ה, קודם מושג של חטא בעולם, היתה תפלת מוסף של ראש השנה, ותפלתו עשתה פירות תיכף, ונענה ששיח השדה וכל עשב והירקות והפירות צמחה בכל העולם כולו ברגעא חדא, ועל כן יש עת רצון נפלא למעלה בתפלת מוסף של ראש השנה, שאז נתהווה היסוד לכח התפלה שנענה תיכף, וזה היום תחלת מעשיך, ויש להעלות ז' זכרון ליום ראשון, על כח התפלה העצומה ביותר שהיתה אז ביום ראשון בתפלת מוסף זו שאנו מתפללים כעת.

ויעזור ה' שנזכה לשנה טובה ומבורכת, שנת אורה ושמחה, ולהתברך בבני חיי ומזוני ריחיי, ויתקבלו תפלותינו לרחמים ולרצון, וקול השופר יעורר למעלה בשמים קול שופר של משיח, והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים מארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים, במהרה בימינו אמן. ■

וכמבואר בפיית היום, האדמו"ן כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה (רש"י שם ל-ב). הרי לנו גודל מסירת נפשה עבור להציל נפש אחת מישראל מחרפה. וכמו שמצינו בחורבן בית המקדש שקפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה, רבונו של עולם, מה אני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקים רחמן, מפני מה הגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים במ כרצונם (איכ"ר פתיחתא כד).

ומדה זו אנו רואים גם בלאה אמנו, שהיתה מעוברת עם יוסף הצדיק, מובחר השבטים שזכה להיות מהשבעה רועים, וחששה לחרפתה של רחל שלא תהא פחותה מהשפחות, התפללה למעשה נסים, ומסרה אותו לאחותה רחל, וזהו שדייקו שלא דנה דין 'בעצמה', שלא תזכה להיות אמו של יוסף מלידה. הרי לנו כמה ויותר אמותינו להפקיר טובת עצמם בשביל להציל אחרים מחרפה.

על כן שני הימים של ראש השנה הם כנגד רחל ולא, לעורר בזה למעלה רחמי שמים על בניהם, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, ומגיע להם בשורת הדין שיתנהגו למעלה עם בניהם כמדתם, שלא נצא בדין היום לחרפה ולבושה. וכמו שהם ויותר והפקירו מטובת עצמם עבור אחרים, כן יתעורר היום למעלה שגם ה' יוותר עבור טובתנו, שנכתב לפניו בספר חיים טובים, ויתנהג עמנו כמו שהתנהגו אמותנו רחל ולא. וכמו כן לעורר רחמים על הכלל כולו, אשר היינו לעג וקלס בגויים, ולחרפה לכל סביבותינו. – ומקדימין זכות לאה ליום ראשון, שמהריון אנו בני לאה, והיום הרת עולם, ושוב ביום שני מזכירין זכות רחל, שמלידה כולנו מבני יוסף ורחל אמנו, וההריון קודמת ללידה.

*

והנה מצות היום בשופר, ותיקנו לתקוע מאה קולות (תוס' ראש השנה לג.). ויש לומר דאיתא בגמרא (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם נלשון רדוי והכנעה שאדם שם על לבו מאלין יותר ממאה מלקיות שנאמר (משלי יז-י) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה ע"כ. והיינו כי הכסיל לא מתעורר אלא על ידי הכאה, ולפעמים גם בהכאות מועטות לא מתעורר עד שמוסיפין להכותו גם מאה פעמים. אמנם החכם המבין מתעורר מעצמו, ואין מן הצורך להכותו מכה אחר מכה, ואחר שחטא, לבו נשבר בקרבו לשברי שברים, ורודה ומכניע עצמו שלא ישנה באולתו. הן לב עם ישראל שבור, הכו אותנו זה שנתיים במגפה קשה ר"ל ולא נתעוררנו. ושוב הכו אותנו בשנה זו עוד יותר במכות פלאים שונות, באופנים משונים שלא נשמע זה רבות בשנים. אבל אנו אומרים לה' שיאמר לצרותינו די, כי אנו עומדים נכנעים לפניו, וטובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות. ועל כן אנו תוקעין בשופר, שהתקיעה היא קול צעקה בעלמא שבא מתוך שברון לב, הרומזת על המרדות שבלבו של אדם, ותוקעין מאה קולות לעורר על דברי החכם מכל אדם, אשר תחת גערה במבין הוא יותר מהכות כסיל מאה. ויתראה לפני ה' ההכנעה העצומה שיש לכל אחד מישראל תוך תוכו על מצבו, ובוז ננצל שלא נצטרך להכות את הכסיל מאה.

*

יש להתעצם היום בתפלה מעומק הלב בכוונה, ולבקש רחמים על כל צרכיו של השנה הבאה, כי הכל קצובה מראש השנה (ביצה טז). יש לזכור מאמרם (שבת לב) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר ע"כ. כעת כאשר עומד בבריאות הוא ובני ביתו, ופרנסתו מצויה